

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії

внутрішніх справ,

доктор юридичних наук,

професор

Руслан СЕРБИН

02.04.2026 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Хижного Богдана Віталійовича «Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 29 листопада 2022 р., протокол № 15

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання кафедри кримінального процесу від 18 березня 2026 року

Присутні:

проректор: доктор юридичних наук, професор Тарасенко О.С.;

кафедра кримінального процесу: професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент Іваницький С.О. (*голова засідання*); професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Зарубей В.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кулик М.Й.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Сухомлин Ю.В. (*науковий керівник*); доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мельник О.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Заїка С.О.; аспірант кафедри Хижний Б.В.

кафедра криміналістики та судової медицини: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О. (*рецензент*); професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Чорноус Ю.М.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Юсупов В.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Мировська А.В.; доцент кафедри кандидат юридичних наук, доцент Патик Л.Л.;

кафедра криміналістики ННПП: доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Семенов В.В.;

кафедра кримінальної юстиції ННПП: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Хахуцяк О.Ю. (*рецензент*); професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Степанова Г.М.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Галаган О.І.;

кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННЕКІ:
завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Атаманчук В.М.;

Були присутні 4 доктори наук та 13 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Хижного Богдана Віталійовича «Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Аспірант Хижний Б.В. доповів про результати дисертаційного дослідження. У доповіді ним було обґрунтовано насамперед актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, здобувачем доведено до присутніх структуру роботи та основні її положення, сформульовано та обґрунтовано новизну, теоретичне та практичне значення.

Однією з ключових проблем сучасної економіки є поширення складних схем із використанням фіктивних суб'єктів господарювання, що застосовуються з метою прикриття незаконної фінансово-господарської діяльності. Такі явища негативно впливають на прозорість економічних процесів, ускладнюють державний контроль у сфері оподаткування та створюють передумови для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. У сучасних умовах особливої ваги набуває необхідність удосконалення механізмів протидії таким правопорушенням, що потребує ґрунтовного наукового осмислення їх природи, способів вчинення та ефективних засобів виявлення і розслідування.

У вересні 2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес», яким ст. 205 КК України «Фіктивне підприємництво» було виключено, що зменшило можливості здійснення тиску на добросовісних платників податків. Однак дані зміни в законодавстві не були «зеленим світлом» для тіньового бізнесу, як могло б здатися спочатку, адже суб'єктами даного злочину були виключно юридичні особи, тоді як фізичні особи-підприємці вчиняли аналогічні протиправні діяння, аде до кримінальної відповідальності не притягувалися. Отже, зручною заміною стало визначення «фіктивне» підприємництво виявилася ст. 205-1 КК України.

Нова кваліфікація змінила суспільну небезпечність кримінального правопорушення і тепер предметом вчинення даного кримінального правопорушення стали підроблені документи, які подаються для державної

реєстрації. Крім цього, одночасно і розширила коло осіб, які можуть притягуватися до відповідальності за вчинення такого кримінального правопорушення. Такими особами можуть стати не тільки засновники юридичних осіб, але й фізичні особи-підприємці. Відповідно зазнали змін і способи вчинення такого кримінального правопорушення.

Тому, в таких умовах недооцінюється складність розслідування в умовах очевидності, що зумовило нагальну потребу в детальному дослідженні кримінальних правопорушень, щодо підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, й розробці науково-практичних рекомендацій направлених на їх розслідування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень теоретичних і практичних засад досудового розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, в умовах сучасного стану кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– на підставі узагальнення практики діяльності правоохоронних органів розроблені основи розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, що включає у себе криміналістичну характеристику кримінального правопорушення, передбаченого ст. 205-1 КК України, а також практичні рекомендації щодо організації початкового етапу розслідування, тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, основних заходів забезпечення кримінального провадження, а також використання спеціальних знань, як засобу оптимізації діяльності правоохоронних органів України;

удосконалено:

– процесуальні підходи та криміналістичне забезпечення проведення огляду та обшуку, як основних слідчих (розшукових) дій під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, за допомогою яких отримуються доказова інформація щодо досудового розслідування вказаних кримінальних правопорушень;

дістало подальший розвиток:

– напрями взаємодії детективів Бюро економічної безпеки за процесуальними і непроцесуальними формами з: оперативно-розшуковими, експертними, інформаційно-аналітичними підрозділами, контрольно-ревізійними управліннями (відділами), Державною податковою службою України, Державною службою фінансового моніторингу України, Міністерством юстиції України та іншими суб'єктами під час виявлення та розслідування фактів підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Після закінчення доповіді аспіранта присутніми були поставлені наступні питання:

Мировська А.В.: Як Ви розумієте криміналістичну методику розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців?

Відповідь: Дякую за запитання. Криміналістична методика розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців – це система наукових відомостей предмет якої обумовлений криміналістичною характеристикою про внесення в документи, які відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця, завідомо неправдивих відомостей, а також умисне подання для проведення такої реєстрації документів, які містять завідомо неправдиві відомості й розроблення на її основі праксеологічних рекомендацій розслідування, зміст якого визначають пошуково-пізнавальні процеси з урахуванням тактичних завдань, а спрямованість і послідовність проведення процесуальних дій залежить від ситуацій на початку розслідування.

Галаган О.І.: Чи можете назвати що виступає предметом протиправного посягання розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців?

Відповідь: Дякую за запитання. Предметом протиправного посягання можуть бути такі документи:

1) заповнена реєстраційна картка на проведення державної реєстрації юридичної особи, до якої може бути подана як додаток заява щодо обрання юридичною особою Спрощеної системи оподаткування та/або реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику;

2) примірник оригіналу (ксерокопію, нотаріально засвідчену копію) рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи у випадках, передбачених законом;

3) два примірники установчих документів (у разі подання електронних документів - один примірник);

4) документ, що засвідчує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичної особи; у разі подання електронних документів для проведення державної реєстрації юридичної особи підтвердженням внесення плати за проведення державної реєстрації юридичної особи є примірник електронного розрахункового документа;

5) у випадках, що передбачені законом, крім документів, які передбачені ч. 1 ст. 24 цього Закону, додатково подається (надсилається) копія рішення до Антимонопольного комітету або Кабінету Міністрів України про надання дозволу на узгоджені дії або на концентрацію суб'єктів господарювання;

6) у разі державної реєстрації фермерського господарства крім документів додатково подається копія Державного акта на право приватної власності засновника на землю, або копія Державного акта на право постійного користування землею засновником, або копія договору про право користування землею засновником, зокрема на умовах оренди;

7) у разі державної реєстрації юридичної особи, засновником (засновниками) якої є іноземна юридична особа, додатково подається документ про підтвердження реєстрації іноземної особи в країні її місцезнаходження, зокрема витяг із торговельного, банківського або судового реєстру;

8) якщо документи для проведення державної реєстрації юридичної особи подаються засновником останньої, додатково пред'являється його паспорт громадянина України або паспортний документ іноземця, якщо особою, уповноваженою засновником (засновниками) юридичної особи, - пред'являється її паспорт громадянина України або паспортний документ іноземця та надається документ, що засвідчує її повноваження, а в разі подання електронних документів документ, що засвідчує повноваження цієї особи, в електронній формі залучається до вищезгаданих документів.

Чорноус Ю.М.: Назвіть типовий перелік об'єктів, які зберігають інформацію про подію кримінального правопорушення?

Відповідь: Дякую за запитання. Встановлено типовий перелік об'єктів, які зберігають інформацію про подію кримінального правопорушення у сфері господарської діяльності: 1) документи на створення СПД (реєстраційні); 2) предмети (печатки, штампи, зразки бланків тощо); 3) електронні носії інформації (системні блоки комп'ютерів, жорсткі та гнучкі магнітні диски, лазерні диски тощо); 4) пам'ять людей (ідеальні сліди).

Степанова Г.М.: Чи є проблема недостатньої ефективності кримінальних процесуальних та інформаційно-правових механізмів забезпечення нерозголошення відомостей досудового розслідування у взаємодії з медіа і до чого це призводить?

Відповідь: Дякую за запитання. Під час виявлення ухилення від сплати податків шляхом підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців взаємодія між детективами та співробітниками оперативних підрозділів найчастіше виявляється під час роботи в складі роботи: слідчо-оперативної групи; шляхом взаємного інформування; виконання окремих завдань оперативним працівником за дорученням слідчого; спільного планування діяльності та проведення процесуальних дій. Аналіз кримінальних проваджень засвідчує, що детективи здебільшого використовують допомогу оперативних працівників під час проведення обшуків і допитів – 100 % випадків.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається рецензентам.

Кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О. Подана Хижним Б.В. дисертаційна робота виконана якісно та на високому науковому рівні.

Сформовані дисертантом завдання розкривають сутність теми дисертаційної праці. Основні результати досліджень достатньою мірою

обґрунтовані, їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи. Позитивним є уміння автора обґрунтовувати власну думку, проводити наукову дискусію, послідовно, логічно та системно викладати матеріал. Все це дає підстави вважати, що мета дослідження досягнута, а його завдання реалізовані.

Слід відзначити сумлінне використання здобувачем різнопланової джерельної бази, яка стосується проблематики дослідження. Хижний Б.В. використовує об'єктивну критику і науковий стиль полеміки, просту і зрозумілу мову викладу матеріалу, що вказує на вдало обрану власну методику дослідження та раціональне використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Все наведене вище свідчить про те, що дисертаційне дослідження є завершеним, виконане самостійно та відповідає вимогам, які висуваються для такого виду наукових праць.

Зауваження, які були висловлені в ході попереднього рецензування, автором були повністю враховані.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити, що дисертаційне дослідження Хижного Богдана Віталійовича «Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців», подане на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» і вимогам МОН України та може бути рекомендовано до публічного захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Хахуцяк О.Ю. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та цифровізації процесів суттєво зростає роль виявлення підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців. Водночас практика досудового розслідування свідчить про недостатню розробленість теоретичних і прикладних аспектів розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців, що зумовлює необхідність наукового осмислення цієї проблематики.

Крім того, актуальність дослідження обумовлена потребою забезпечення балансу між ефективністю розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців у розслідуванні та дотриманням прав людини, зокрема права на приватність, презумпції невинуватості та недопущення інформаційного тиску на учасників кримінального провадження.

Метою дослідження є розроблення криміналістичних положень та практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення досудового розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців.

Емпіричну основу дослідження сформовано на підставі аналізу 178 кримінальних проваджень, розглянутих судами у 2019–2024 роках у різних регіонах України, а також узагальнених результатів анкетування 143 детективів

Бюро економічної безпеки України та 75 прокурорів, зокрема у: Київській, Житомирській, Хмельницькій, Львівській, Одеській, Харківській областях і містах Києві; статистичні й аналітичні дані Офісу Генерального прокурора України, МВС України, Бюро економічної безпеки, Державної судової адміністрації України; матеріали Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби фінансового моніторингу України (Держфінмоніторингу), Агентства з розшуку та менеджменту активів (АРМА), а також багаторічний досвіду роботи автора в правоохоронній сфері.

Робота є комплексним дослідженням і є одним із перших в Україні комплексних досліджень теоретичних і практичних засад досудового розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, в умовах сучасного стану кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики.

Заслуговує на увагу те, що в роботі автором:

- на підставі узагальнення практики діяльності правоохоронних органів розроблені основи розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, що включає у себе криміналістичну характеристику кримінального правопорушення, передбаченого ст. 205-1 КК України, а також практичні рекомендації щодо організації початкового етапу розслідування, тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, основних заходів забезпечення кримінального провадження, а також використання спеціальних знань, як засобу оптимізації діяльності правоохоронних органів України;

- систематизовано типові слідчі ситуації, які формуються залежно від: 1) встановленої вихідної інформації і внесення відомостей до ЄРДР; 2) інформаційних джерел; 3) ставлення до вини; 4) співпраці підозрюваного зі слідством; 5) ролі особи в механізмі протиправної діяльності, а також запропоновані напрями розслідування й алгоритми проведення процесуальних дій, характерних для кожного етапу в різних слідчих ситуаціях.

Основні положення дисертації опубліковано у десяти наукових працях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, п'ять тез наукових доповідей на науково-практичних заходах

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями Хижного Б.В. вважаю, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Наукова робота Хижного Богдана Віталійовича включає результати власних досліджень здобувача. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

Таким чином, дисертація відповідає встановленим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання.

В цілому, дисертаційну роботу слід розглядати як завершену комплексну самостійну працю.

Зауваження, які були висловлені в ході попереднього рецензування, автором були повністю враховані.

Загалом, дисертація Хижного Богдана Віталійовича «Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, є самостійно виконаним дисертаційним дослідженням, може бути рекомендована до подання у разову спеціалізовану вчену раду для захисту.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

доктор юридичних наук, професор Тарасенко О.С.; доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М.; доктор юридичних наук, професор Юсупов В.В.; кандидат юридичних наук, професор Мирівська А.В.

Хижний Б.В. висловив виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції його подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дослідження щодо дисертації Хижного Богдана Віталійовича «Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців»

Дисертація Хижного Богдана Віталійовича «Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Однією з ключових проблем сучасної економіки є поширення складних схем із використанням фіктивних суб'єктів господарювання, що застосовуються з метою прикриття незаконної фінансово-господарської діяльності. Такі явища негативно впливають на прозорість економічних процесів, ускладнюють державний контроль у сфері оподаткування та створюють передумови для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. У сучасних умовах особливої ваги набуває необхідність удосконалення механізмів протидії таким правопорушенням, що потребує ґрунтовного наукового осмислення їх природи, способів вчинення та ефективних засобів виявлення і розслідування.

Це все сприяє підвищенню загрози економічній безпеці держави, посиленню вже існуючої соціально-економічної кризи та в подальшому

приведе до низького рівня доходів України та суттєвого відставання від світових лідерів за рівнем ВВП. Найбільше це стосується поширенню фіктивної підприємницької діяльності, яка, в кримінальному аспекті, виражається в підробленні документів для проведення державної реєстрації та в результаті якої як держава в цілому так і інші суб'єкти економічних відносин зазнають значної економічної шкоди.

У вересні 2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес», яким ст. 205 КК України «Фіктивне підприємництво» було виключено, що зменшило можливості здійснення тиску на добросовісних платників податків. Однак дані зміни в законодавстві не були «зеленим світлом» для тіньового бізнесу, як могло б здатися спочатку, адже суб'єктами даного злочину були виключно юридичні особи, тоді як фізичні особи-підприємці вчиняли аналогічні протиправні діяння, аде до кримінальної відповідальності не притягувалися. Отже, зручною заміною сталого визначення «фіктивне» підприємництво виявилася ст. 205-1 КК України.

Нова кваліфікація змінила суспільну небезпечність кримінального правопорушення і тепер предметом вчинення даного кримінального правопорушення стали підроблені документи, які подаються для державної реєстрації. Крім цього, одночасно і розширила коло осіб, які можуть притягуватися до відповідальності за вчинення такого кримінального правопорушення. Такими особами можуть стати не тільки засновники юридичних осіб, але й фізичні особи-підприємці. Відповідно зазнали змін і способи вчинення такого кримінального правопорушення.

Вищезазначене безпосередньо впливає і на процес досудового підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців. Так, відповідно до статистичної інформації Офісу Генерального прокурора до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено відомості щодо вчинення кримінальних правопорушень передбачених ст. 205-1 КК України, у 2019 році – 478, у 2020 році – 635, у 2021 році – 407, у 2022 році – 88, у 2023 році – 245, у 2024 році – 70, у 2025 році – 55 фактів підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців.

Попри високо стабільну кількість вчинених кримінальних правопорушень вказаної категорії, загальний відсоток направлення кримінальних проваджень до суду із обвинувальним актом в середньому становить 33 %. Так у 2019 році направлено до суду із обвинувальним актом – 181 кримінальне провадження (38 %); у 2020 році – 233 (37 %), у 2021 році з 122 (30 %), у 2022 році – 20 (23 %), у 2023 році – 40 (16 %), у 2024 році – 24 (34 %), у 2025 році – 31 (56 %). Такі показники пояснюються тим, що вчинення кримінальних правопорушень передбачених ст. 205-1 КК України відрізняється: способами приховання під виглядом офіційних фінансових операцій; можливістю збереження «таємниці» протягом певного періоду; обмеженим колом учасників

протиправної, що в свою чергу обумовлюється значною часткою латентності у цій сфері (55–70 % кримінальних правопорушень залишаються невиявленими).

Тому, в таких умовах недооцінюється складність розслідування в умовах очевидності, що зумовило нагальну потребу в детальному дослідженні кримінальних правопорушень, щодо підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, й розробці науково-практичних рекомендацій направлених на їх розслідування.

Розроблення методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень були присвячені праці Ю. П. Аленіна, А. О. Антощука, В. П. Бахіна, Г. П. Власової, І. В. Гори, В. О. Гусєвої, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. А. Колесника, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, М. А. Погорецького, М. В. Салтєвського, М. Я. Сегая, Д. Б. Сергєєвої, Р. Л. Степанюка, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, О. Ю. Хахуцяк, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька, В. В. Юсупова та ін.

Аспектам розслідування ухилення від сплати податків, фіктивного підприємництва присвячено дослідження таких науковців: Л. І. Аркуші, А. С. Беніцького, В. В. Білоуса, А. Ф. Волобуєва, О. В. Воробей, В. А. Журавля, І. В. Клинчука, О. Є. Користіна, О. В. Курмана, В. В. Лисенка, В. А. Некрасова, Т. В. Охрімчук, О. О. Сухачова, С. О. Торопчина, В. О. Фінагєєва, О. В. Халіна, О. О. Чаричанського, С. С. Чернявського, Л. М. Чуніхіної та ін.

Вказані науковці зробили вагомий внесок в теорію та практику розслідування кримінальних правопорушень загалом та у сфері господарської діяльності, зокрема, що слугувало підґрунтям для подальшого нашого дослідження. Проте, окремих криміналістичних рекомендацій щодо розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців розроблено не було, що й зумовлює необхідність додаткового, поглибленого й комплексного дослідження вказаної проблематики.

Вказані вище обставини зумовлюють актуальність обраної теми дослідження, її теоретичну та практичну значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року (Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), а також позицій Кіотської декларації щодо розширення можливостей попередження злочинів, кримінального правосуддя та верховенства права (Чотирнадцятий Конгрес ООН із запобігання злочинності та кримінального судочинства, Кіото, Японія, 2021 р.). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС

України від 11 червня 2020 року № 454), Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 листопада 2022 р. (протокол № 15) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (№ 1256, 2022 р.).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є розроблення криміналістичних положень та практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення досудового розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі завдання:

- з'ясувати особливості формування криміналістичних рекомендацій з розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців;

- надати криміналістичну характеристику підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, а також виявити кореляційні зв'язки й залежності між її елементами;

- деталізувати обставини, що підлягають встановленню в кримінальному провадженні вказаної категорії;

- конкретизувати типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, і дії слідчого щодо їх вирішення;

- розкрити напрями взаємодії детективів Бюро економічної безпеки з іншими суб'єктами у кримінальних провадженнях щодо підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців;

- розглянути особливості процесуального та тактико-криміналістичного забезпечення проведення обшуку та огляду;

- висвітлити особливості витребування та тимчасового доступу до речей і документів;

- сформулювати тактико-криміналістичні основи проведення допиту;

- розглянути засади використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях цієї категорії.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають у сфері діяльності органів досудового розслідування під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Предмет дослідження – розслідування кримінальних правопорушень щодо підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовувалися як загальнонаукові методи: спостереження, опису, порівняння, класифікації з

метою встановлення закономірностей, що характеризують досліджуваний вид протиправної діяльності та особливості досудового розслідування подібних проваджень, так і *спеціальні методи*, зокрема, *історико-правовий* – під час вивчення наукових робіт, поглядів учених на окремі проблемні питання предмета дослідження, а також висвітлення генези ключових етапів розвитку розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень (підрозділ 1.1); *системно-структурний* – для формування структури криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень щодо підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (підрозділ 1.2); *системний* – з метою визначення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та дій слідчого щодо їх вирішення (підрозділ 2.2, розділ 3); *статистичний* – під час опрацювання показників, які характеризують результати розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (розділи 1–3); *соціологічний*, зокрема спостереження, інтерв'ювання та анкетування, використовувався для систематизації результатів опитування працівників правоохоронних органів, а також опрацювання матеріалів кримінальних проваджень, слідчої та судової практики (розділи 1–3). Застосування цих та інших методів пізнання відбувалося у їх комплексному поєднанні, що сприяло всебічному дослідженню проблеми, формуванню аргументованих теоретичних узагальнень і виробленню практично орієнтованих рекомендацій.

Емпіричну основу дослідження сформовано на підставі аналізу 178 кримінальних проваджень, розглянутих судами у 2019–2024 роках у різних регіонах України, а також узагальнених результатів анкетування 143 детективів Бюро економічної безпеки України та 75 прокурорів, зокрема у: Київській, Житомирській, Хмельницькій, Львівській, Одеській, Харківській областях і містах Києві; статистичні й аналітичні дані Офісу Генерального прокурора України, МВС України, Бюро економічної безпеки, Державної судової адміністрації України; матеріали Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби фінансового моніторингу України (Держфінмоніторингу), Агентства з розшуку та менеджменту активів (АРМА), а також багаторічний досвід роботи автора в правоохоронній сфері.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень теоретичних і практичних засад досудового розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, в умовах сучасного стану кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– на підставі узагальнення практики діяльності правоохоронних органів розроблені основи розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, що включає у себе криміналістичну характеристику кримінального

правопорушення, передбаченого ст. 205-1 КК України, а також практичні рекомендації щодо організації початкового етапу розслідування, тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, основних заходів забезпечення кримінального провадження, а також використання спеціальних знань, як засобу оптимізації діяльності правоохоронних органів України;

– систематизовано типові слідчі ситуації, які формуються залежно від:
1) встановленої вихідної інформації і внесення відомостей до ЄРДР;
2) інформаційних джерел; 3) ставлення до вини; 4) співпраці підозрюваного зі слідством; 5) ролі особи в механізмі протиправної діяльності, а також запропоновані напрями розслідування й алгоритми проведення процесуальних дій, характерних для кожного етапу в різних слідчих ситуаціях;

– запропоновано внесення змін щодо вирішення проблемних аспектів відсутності процесуальних повноважень органів досудового розслідування на призначення ревізій і перевірок у кримінальному провадженні шляхом:
1) доповнення ч. 2 ст. 40 КПК України п. 4 наступного змісту: «4) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про проведення ревізій та перевірок»; 2) змін у ч. 2, п. 6, ст. 36 КПК України: «6) погоджувати або відмовляти в погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення ревізій та перевірок, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання»;

удосконалено:

– зміст, структурні елементи криміналістичної характеристики підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та зв'язки між ними, які включають у себе: предмет протиправного посягання; способи вчинення; слідова картина; відомості про особу правопорушника і слугують основою всебічного, повного та об'єктивного розв'язання тактичних завдань розслідування;

– процесуальні підходи та криміналістичне забезпечення проведення огляду та обшуку, як основних слідчих (розшукових) дій під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, за допомогою яких отримуються доказова інформація щодо досудового розслідування вказаних кримінальних правопорушень;

– процедуру та перелік об'єктів, які перевіряються при витребуванні речей і документів, що є способом отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальних провадженнях щодо підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, зокрема: банківські установи, у яких відкрито рахунки юридичних і фізичних осіб, яких залучали до легалізаційних схем і через які проходили відмиті податки; державні органи, які здійснювали реєстрацію СПД, видавали відповідні ліцензії, дозволи, у тому числі на участь у приватизаційних аукціонах, тендерах; фіскальні (податкові) органи відповідного регіону (з метою вилучення звітних документів та документів на отримання певних пільг, відшкодувань);

– криміналістичні рекомендації щодо використання під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, спеціальних знань у різних формах (участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) діях, отримання письмового пояснення спеціаліста, відібрання зразків для порівняльного дослідження, консультативна допомога спеціалістів, проведення ревізій та перевірок, судові експертизи), що виступає важливими і необхідними способами пошуку, виявлення, фіксації та вилучення об'єктів відповідних судово-експертних досліджень;

дістало подальшого розвитку:

– характеристика способів вчинення дій передбачених ст. 205-1 КК України: внесення в документи, які відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця, завідомо неправдивих відомостей; умисне подання для проведення реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця документів, які містять завідомо неправдиві відомості; складання документів державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця; видача неправдивих документів, що посвідчують державну реєстрацію юридичної особи або фізичної особи – підприємця;

– перелік обставин, які необхідно встановити на початковому етапі розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців і характеризують: 1) суб'єкта господарювання; посадових осіб, засновників (адреси реєстрації; наявність пояснення посадових осіб, засновників; реєстраційні дії, які була проведена шляхом підроблення документів; зміст фактичних дій, виконуваних особою; зв'язки дій службової особи з використанням службового становища; причинний зв'язок між діями та шкідливими наслідками; епізодичність, систематичність кримінальних правопорушень; зв'язок з ухиленням від сплати податків; характеристики особи підозрюваного (-их) тощо; 2) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; 3) виявлення та закріплення слідів кримінального правопорушення (матеріальних, ідеальних, цифрових); 4) встановлення зв'язків з іншими правопорушеннями (всіма епізодами протиправної діяльності, ознаками споріднених і супутніх кримінальних правопорушень);

– напрями взаємодії детективів Бюро економічної безпеки за процесуальними і непроцесуальними формами з: оперативно-розшуковими, експертними, інформаційно-аналітичними підрозділами, контрольно-ревізійними управліннями (відділами), Державною податковою службою України, Державною службою фінансового моніторингу України, Міністерством юстиції України та іншими суб'єктами під час виявлення та розслідування фактів підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;

– тактичні прийоми проведення допиту з урахуванням високого рівня спеціальної податкової та фінансово-бухгалтерської підготовки допитуваних організаторів фіктивних СПД. Особлива увага приділяється значному обсягу

постановочних питань, які спрямовані на з'ясування окремих технологічних схем ухилення від сплати податків, розшифровку документів бухгалтерського та податкового обліку, банківських рахунків і цифрових записів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у:

– *практичній діяльності* органів досудового розслідування – у процесі розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, методичних розробок з питань розслідування кримінальних правопорушень щодо підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, а також під час проведення занять у системі службової підготовки слідчих підрозділів (акт впровадження ГСУ НП України від 03.05.2024 року № 63797-2024);

– *освітньому процесі* – для підготовки лекцій, посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з криміналістики, кримінального права, кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників системи МВС України (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17 квітня 2024 року № 51-нд);

– *науково-дослідній роботі* – для подальшого дослідження проблем та розроблення криміналістичних положень і рекомендацій з питань розслідування кримінальних правопорушень щодо підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17 квітня 2024 року № 50-оп).

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дослідженні, оприлюднено у виступах автора на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та засіданнях круглих столів, зокрема: «Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану» (м. Київ, 18 листопада 2022 року); «Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку» (Київ, 28 квітня 2023 року); «Актуальні питання та перспективи розшукової роботи в діяльності підрозділів кримінальної поліції» (Київ, 28 березня 2024 року); «Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку присвяченій пам'яті професора Ю.І. Азарова» (м. Київ, 02 травня 2024 року); Криминологія і війна: екзистенційні виклики для України (м. Київ, 06 листопада 2025 року).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у десяти наукових працях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, п'ять тез наукових доповідей на науково-практичних заходах, зокрема:

1. Хижний Б. В. Використання спеціальних знань під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2/2024. С. 187–192. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/123.pdf>

2. Хижний Б. В. Судові експертизи під час розслідуванні підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Правові новели*. Вип. 22. 2024. С. 162–169. DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.22>

3. Хижний Б. В. Тактика проведення огляду документів під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 180–191. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/155>

4. Хижний Б. В. Типові слідчі ситуації, що виникають під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. Випуск 82: частина 3. 2024. С. 143–148. URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/04/82-part-3.pdf>

5. Сухомлин Ю. В., Хижний Б. В. Тактика проведення допиту під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Право.UA*. № 1. 2026. С. 62–68.

6. Хижний Б. В. Щодо необхідності дослідження проблематики підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану* : міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 18 листоп. 2022 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 181–185.

7. Хижний Б. В. Значення національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів при розслідуванні підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку* : матер. міжвід. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 квіт. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 105–108.

8. Хижний Б. В. Залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Актуальні питання та перспективи розшукової роботи в діяльності підрозділів кримінальної поліції* : матер. міжвід. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 28 берез. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 351–354.

9. Хижний Б. В. Предмет злочинного посягання, як елемент криміналістичної характеристики розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку присвячений пам'яті професора Ю.І. Азарова*. матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 02 трав. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 275–278.

10. Хижний Б. В. Особа правопорушника, як елемент криміналістичної характеристики розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. *Кримінологія і війна: екзистенційні виклики для України* : матеріали міжвід. наук.-практ. круглого столу (Київ, 06 листоп. 2025 р.). м. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 261–263.

Характеристика особистості здобувача. Хижний Богдан Віталійович, 1999 року народження. Освіта вища – юридична, у 2022 році закінчив Національну академію внутрішніх справ за спеціальністю «Право».

З 2024 року по теперішній час працює слідчим слідчого відділу Голосіївського УП ГУНП у м. Києві.

З серпня 2022 року по теперішній час аспірант заочної форми навчання кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України та складається із вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 – Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Хижного Богдана Віталійовича «Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Хижного Богдана Віталійовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про

затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Хижного Богдана Віталійовича «Розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 16, проти – немає, таких, що утримались – немає.

**Головуючий –
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент**

Сергій ІВАНИЦЬКИЙ